

# ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Megjelenés helye és napok száma:  
**Előfizetési árak:**  
 helyben: vidékre:  
 1 évre 12.— frt | 6 évre 60.— frt  
 fél évre 6.— frt | 3 évre 30.— frt  
 1 óra 3.— frt | 1 óra 1.50 frt  
**Hirdetések díja:**  
 8 hasábon petitor egyszeri hirdetésnél 6 kr., minden következőnél 4 kr.  
 Bélyegdíj külön 30 kr.  
 Nyitlár sora 15 krajczár.

Budapest, 1889. május 25.

Az ész hatalma, midőn az igazság erejével szövetkezik, igen sok akadályt képes legyőzni. Ezt bizonyítja a vallás- és közoktatásügyi miniszterium költségvetésének tárgyalása is. A véderővitánál a németnyelv tárgyalásában fölmerült incidens és gróf Csáky nyilatkozata arra engedtek következtetni, hogy az ezen miniszterium tárcáját érdeklő költségvetés tárgyalása heves, szenvedélyes, animozitással telt leendő; főleg miután ennek már egy előrevetett árnyékát láttuk a szabadelvű párt értekezletén, a midőn a Rudolphinum kérdése fölvetett, a midőn gróf Csákynek ezen intézet fölállítását iránt nyilatkozott s a közoktatási bizottságba a legmelegebben fogadott intenciója megtámasztva lón.

Az ez iránti aggály azonban egyáltalán nem valószínű, sőt ellenkezőleg, régóta nem folyt a vallás- és közoktatásügyi tárcza felett olyan tárgyalás, beható s emelkedett vita, helyesebben eszmecsere, mint a jelen alkalommal, pedig a legfontosabb s ugyászólván legkényesebb kérdések lettek nem csupán megérintve, vagy akadémiák módján taglalva, hanem gyakorlati szempontokból is megvilágítva, sőt a konkrét javaslatok sem hiányoztak. Ilyen pl. a gyöngyösbányászatról, a sárköz, és görögkath. ügyvezetés alsóbb papság javadalmazásának emelése; ilyen a tanulmányi alapra nézve függő kérdés megoldásának hangsúlyozása, nem különben a katolikusok autonómia iránti intézkedések mielőbbi megtételének szükségessége, — mindezek nagyfontosságú s Magyarországra kulturális életének mélyébe ható kérdések, a melyeket előbb-utóbb, egy — vagy — más uton, de mindenesetre meg kell oldani.

Ezek a kérdések a közelebbi napokban a képviselőházban egészen eltérőleg a véderő fölötti vita alkalmával tapasztaltaktól, pártállásra, hitfelekezetre való tekintet nélkül a legtárgyalagosabban, a leghiggadtabban, s úgy a fölvetett kérdések komoly voltának, mint a ház méltóságának megfelelően lettek megvitatva; sőt ugyászólván, megbeszélve. Es e feltűnően kedvező és megnyugtató eredmény előállításánál a pártok higgadt s mérsékelt magatartásán kívül kétségtelenül az oroszlanrész illeti gróf Csáky minisztert, a ki nemcsak hogy egyetlen egy kijelentésével sem öntött olajot a tüzre, de sőt minden szaván a meggyőződés ereje, az őszinteség tisztasága s a nyugodtság érzete volt észlelhető s ez rendkívül kedvező befolyással volt a tárgyalás egész menetére. Még a Rudolphinum tárgyalásán tett nyilatkozata is alig eshetik alapos kifogás alá, annak dacára, hogy úgy a szabadelvű párt, mint az ellenzék kebelében igen sokan némi aggodalommal fogadják, hogy ez az új intézet, ha a bécsi Theresianum mintájára szerveztetik, ugyászólván kizárólag az arisztokrata családok javára fog szolgálni. Ez aggodalmakat majd a gyakorlat képes lesz eloszlatni, még a felekezeti féltékenykedés megszüntetésére Csáky miniszternek a mai ülésben tett korrekciós nyilatkozata elég alkalmas lehet, hogy a kedélyeket addig is megnyugtassa, míg a tanulmányi alap függő kérdése, a képviselőháznak ez az évtizedes tengeri kigyója egy — vagy — más uton megoldásra kerül.

De ezen főbb tárgyakon kívül a vallás- és közoktatásügyi miniszter tárczához tartozó többi fontos kérdésben és igen szakszerű tanulságos beszédek mondtak a képviselőházban és pedig úgy a népnevelést, mint a középsiskolákat és a harmadik egyetem felállítását illetőleg.

Annai anyag halmozódott össze ezen kétségtelenül érdekes napok alatt, ezeknek gyakorlati értékű kritikában, konkrét javaslatokban, hogy ezeknek csak egy csekély része érvényesítették is, közoktatásügyünk terén egy újabb kedvező aera fog bekövetkezni s az eddigi kulterjes haladás természetes kiegészítőseül intenzív fejlődés is létező.

Ezek szerint a költségvetési tárgyalás sokkal hamarabb fog véget érni, mint előre képzelték. Valószínű ugyan, hogy a honvédelmi miniszterium költségvetésénél lesznek még a véderő vitának bizonyos utóhájdalmi; bizonyos recriminációk nem igen fognak elmaradni. Ezek azonban nem igen fognak nagyobb mérvet ölteni, miután a ház hangulata tetemesen változott, javult; különben is vége felé közeledik az ülészek, megtrikultak a padok s ilyenkor ritkán vannak hevesebb, szívósbabb viták. Amire azonban nagy türelmetlenséggel várunk a képviselőházi jogászok, az igazságügyi miniszterium költségvetése, melynek tárgyalásánál Szilárdy Dezso kifejtenő az igazságügyi adminisztráció és codificatio iránti politikáját. Hogy e tárgyalások az ő javára fognak kiújni, ez iránt nem lehet kétség, miután a minden tekintetben erős igazságügyminiszterünk sehol sem erős, mint a dialektikában.

— **Új pénzügyi törvények.** Wekerle pénzügyminiszter, a »Bud. Corr.« értesítése szerint, a legközelebbi napokban be fog terjeszteni a képviselőháznak a főváros által felveendő nagyobb kölcsön adó- és bélyegmentességéről szóló törvényjavaslatot. A főváros ugyan, dacára évek óta folytatott tárgyalásainak, még mindig nem határozott véglegesen ezen kölcsönüggyben, a kormány azonban meg akarja minden esetre adni a lehetőséget, hogy a kölcsön megkötése a nyár folyamán megtörténhessen. Ezen törvényjavaslat értelmében a főváros 25 millió frt erejéig fog felhasználni adoménos kölcsönt, de nem lesz kénytelen ezen egész összeg erejéig a kölcsönt egyszerre kibocsátani. A pénzügyminiszter által benyújtandó másik törvényjavaslat a regále-megváltási összegekre adandó előlegkölcsönök tárgyalásán az iránt fog intézkedni, hogy magánosoknak bármelyik pénzintézet adhat; azon veszőly nélkül, hogy utólag mások igényt támaszthatnának az államtól járó karpótálási összegekre, az illető egyes regále-tulajdonosoknak a megváltási összeghez arányosított előlegeket. — A kormány azt kívánja, hogy e két törvényjavaslat, valamint a pénzügyi közigazgatás reformjáról a talajjavítási kölcsönök alapján kibocsátandó záloglevelekről szóló javaslatok még ez ülészekben tárgyalassanak és kiltás is van arra, hogy azok a pünkösdi ünnepekig tényleg mind tárgyalatnak, úgy hogy a harmadik ülészek június 11-en megnyitható lenne és a delegációk június 15-ére egybehívhatók volnának.

A szabadelvűpárt értekezlete. Az országgyűlési szabadelvűpárt ma délután 6 órakor P o d m a n i c s k y Frigyes br. elnökele alatt tartott értekezletén tárgyalás alá vette Polónyi Gézánek a képviselőház szombati ülésében benyújtott határozati javaslatát. A határozati javaslat mellőztetett, miután C s á k y gr. miniszter kijelentette, hogy a tanítói nyugdíjalap javítása és pótlása érdekében a ház előtt már egy is kötelező nyilatkozatot tett melyet meg is fog tartani. Ugyanily szempont alá esik a nyugtá bélyegmentességére vonatkozó intézkedés is. — Ezután T i s z s a Kálmán min. elnök előterjeszté, hogy az ülészek hátralevő részében az országgyűlési üendői még a következő volnának. A költségvetés befejezése után, mely remélhetőleg a jövő héten szerdán véget ér, következnek az appropriáció, valamint az egyes tárczakra vonatkozólag még fennmaradt tételek. Ezen ügyek befejezése után kívánatos és óhajtott volna, hogy a pénzügyi adminisztrációra vonatkozó törvényjavaslat a jövő héten szombaton, vagy legkésőbb a rá következő hétfőn vétecsk tárgyalás alá, melynek befejezését június 14—15-én vége az ülészek bevezethető, miután a delegációk tárgyalásai tudvalevőleg június 15-én veszik kezdetüket. A miniszterelnök előterjesztése helyeselőleg tu ómasul vétetvén, az értekezlet véget ért.

Országgyűlés. A képviselőház szombati ülését is a közoktatásügyi költségvetés részletes tárgyalása foglalta el. A közoktatásügyi bizottság S z o d e r k é n y i azt fejtegette, hogy a német nyelvrendelő törvényellenes; T h a l y pedig arra mutatott rá, hogy az osztrák iskolákban a törzselmet helytelenül, Magyarország önállóságának ignorálása mellett tanítják. — C s á k y miniszter ez utóbbi kérdésre nézve kijelenté, hogy megteszi a kelő lépéseket. U g r o n Gábor a budai internatust hozta szóba; h é r v e l beszélt ellene s ez

irányban határozati javaslatot is adott be. Az internatus védelmére kelték C s á k y gr. miniszter, V i s i Imre, ki helyeslés közt polemizált Ugronnal és K o m l ó s s y, ki azonban kifogásolta, hogy a miniszter a parlament előtt legyen felelős a tanulmányi alap ügyeiért a mire C s á k y igen korrekten válaszolt. F e n y v e s s y az iránt adott be határozati javaslatot, hogy kultuszminiszter, a közoktatási bizottság és más szakértők véleményének meghallgatása után tegye megfontolást tárgyára a görög nyelvnek a gymnasium rendszer tantervi sorából kihagyását.

A vita bezárása után S z a t h m á r y György a nemzeti nevelés érdekei szempontjából, a külföldies nevelés ellenuloyozására védte a budai internatus. Ugyanok az internatus mellett, mint a határozati javaslat benyújtója, D á n i e l Ernő s végül ellene, a zárszó jogával élve U g r o n Gábor szólalt fel. Szavazás során F e n y v e s s y határozati javaslata, melyhez C s á k y miniszter is hozzájárult. Ugyasint D á n i e l Ernő határozati javaslata nagy többséggel elfogadtatott, s a ház tudomásul vevén a közoktatásügyi bizottság jelentésének a budai internatusra vonatkozó részét, Ugron határozati javaslatát szűkíté.

A népoktatásnál P o l ó n y i hosszú beszéd kíséretében több pontból álló határozati javaslatot adott be: tanítók fizetés-minimuma és nyugdíja ügyében, melyek már superal dolgok, amennyiben a közoktatásügyi bizottság s a szakminiszter is már rég állást foglaltak ezekben, a tanítók jogok kívánalmi értelmében — a nélküli, hogy erre a szélsőbal intenciójára lett volna szükség.

Az ülés végén a miniszterelnök indítványára elhatározta a ház, hogy holnap, vasárnap d. e. 11 órától kezdődőleg fliet tart s míg a költségvetés tárgyalása nem ér véget d. u. 3 óráig fogja tartani ülését.

Még H o r v á t h Gyula interpellált a regále-igények értékesítése tárgyában, mire nézve Wekerle miniszter azt felelvén, hogy ez irányban törvényjavaslatot fog be-terjeszteni, a ház a választi tudomásul vette. — Az ülés kezdetén S z a p á r y miniszter törvényjavaslatot adott be a nemzetközi phylloxeraegyezmény kiegészítése tárgyában.

## KÜLFÖLD.

Az olasz király Berlinben. Péntek este a császári palota féhér-teremben nagy u d v a r i h a n g v e r s e n y t r e n dezték Umberto király tiszteletére. Jelen voltak: Umberto király, Vilmos császár és a császárné, Albrecht herceg neje, az olasz trónörökös, János Albrecht mecklenburgi herceg neje, Lipót herceg, Sarolta meiningeni hercegnő és számos főmoltóság. — V i l m o s császár és U m b e r t ó király sokat beszélgettek a diplomatákkal, kik csaknem valamennyien jelen voltak. Az orosz nagykövet beteg lévén(?) nem volt ott. V i l m o s császár különben élénken és hosszasan beszélgetett C r i s p i o l asz kormányelnökkel és H e r b e t t e francia nagykövettel.

A berlini sajtó meg nagy lakomát adott az állatkerti vendéglő nygtermében az o l a s z s a j t ó képviselőinek tiszteletére. A lakomán körülbelül százan vettek részt. Az első felköszöntőt Wichert, Vilmos császár, Umberto király s a Hohenzoellern- és a Savoya-ház nagy multjára és nagy jövőjére mondtotta. Brugsch az olasz sajtó képviselőit ültette, mire Brazili, a »Tribuna« képviselője, mondott az olasz sajtó nevében köszöntést. Felköszöntőket mondták még: Samosch olasz nyelven Olaszország egységére és Rómára, Olaszország örök fővárosára; Jurco, a »Capitan Fracassa« képviselője a német irodalomra, művészetre és tudományra; Eloho az ujjonnan feltámadt Olaszország nagy politikai és művészeti jövőjére. A lakomán résztvettek a legkiválóbb berlini, valamint más német lapok és olasz újságok képviselői. A német-olasz szövetség fölemelítését mindig a zajos éljenriadallal fogadták.

A »Berliner Tageblatt« egyik munkatársa meginterviewolta C r i s p i o l a s z k o r m á n y e l n ö k ö t. Crispi — a nevezett lap szerint — többek közt kijelenté, hogy Olaszországtól s e m m i s e m á l l t á v o l a b b, mint a p a p s á g g a l v a l ó h á b o r u s k o d á s. De a pápa hadilábra helyezkedik Olaszországgal szemben, egykönnyen azonban nem fog támadni, mert erősen szervezett hatalommal áll szemben. Olaszország mindazonáltal tovább is előre halad és hátrálás nem képzeltető. A z o l a s z n é m e t k a t o n a i e g y e s z m é n y megkötésére vonatkozó kérdésre így válaszolt: »Erre a kérdésre nem felelhetek. Csupán annyit mondhatok, hogy Németország g a l l v a l ó s z ö v e t s é g ü n k n a g y o b b s z i l á r d.

## LEGUJABB POSTA.

— Schönfeld táborvezényes berlini nagykövet. Bécsi katonai körökben sokat beszélnek a tábornoki karban történő változásokról. K ö n i g táborvezényes és a bécsi hadtestparancsnokságban R e i n l a e n d e r tábornok váltja fel (?) S c h ö n f e l d táborvezényes, híre szerint, berlini nagykövet lesz és helyébe S z v e t e n a y megy mint hadtestparancsnok Gráeba.

Umberto hazautazása. Párisi lapok talnyomó része hevesen kifakad ama hír alkalmából, hogy Umberto király meg akarja látogatni Strassburgot. A »Temps« hihetetlennek mondja, hogy a folszabadult egységes Olaszország királya, — ha ezt az egyezséget más hozta volna is létre és nem Franciaország, — beleegyezett volna abba, hogy Strassburgban minden eszt nélkül megsértsék azokat az érzelmeket, melyeket mindenkinek tisztelnie kell, Viktor Emánuel fiának pedig szentnek kellene tartania. A »France« hálálanságot vet szemére Umberto királynak. A »Patrie« a czár hatalmába veté bizalmát, ki fentartója az európai békének.

V i l m o s császár és U m b e r t ó király, híre szerint már hétfőn Frankfurtba érkeznek.

A »Kreuzzeitung« megerősíti, hogy a császár már most megvalósítja későbbre tervezett azon szándékát, hogy meglátogassa Strassburgot, hogy Umberto elkísérje.

— Antiszemita-gyűlés Berlinben. A »Kreuzzeitung« felhívást közöl a pünkösdi n e m e t a n t i s z e m i t a g y t l é s látogatására. E gyűlésen, e lap szerint, Ausztriából jelen lesznek Sohónerer és Turk, Magyarországból pedig K o m l ó s s y.

## Az „ARADI KOZLÖNY“.

(Megjelen mindennap.)  
**Előfizetési feltételei.**

Helyben házhoz hordva:  
 Egy évre . . . . . 12 frt — kr  
 Fél évre . . . . . 6 „ — „  
 Negyed évre . . . . . 3 „ — „  
 Egy óra . . . . . 1 „ — „

Vidékre szétküldve:  
 Egy évre . . . . . 14 frt — kr  
 Fél évre . . . . . 7 „ — „  
 Negyed évre . . . . . 3 „ 50 „  
 Egy óra . . . . . 1 „ 20 „

Felkerjünk egyúttal lapunk azon előfizetőit, kiknek előfizetése márczius végén e j á r t, hogy a z e l ő f i z e t é s t m i e l ő b b megtenni sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében fennakadás álljon be.

Az »Aradi Közlöny« kiadóhivatata.

## NAPTÁR.

Május 27. Hétfő. Római kath. naptár  
 Prógate Prot. naptár: Ede. Görög-ország naptár (május 15) Isidor vt. Nap kél 4 óra 13 perczkor nyugatig 7 óra 42 perczkor  
 Május 29. A lyoszeumi ifjúság majálisa a csálai erdőben.  
 Május 29. Kerti ünnepély az aradi várban d. u. 6 órakor.  
 Május 29. Ekközteszki tárgyalás a Kis-Gottschall sajtóperben.  
 Júnus 10—12. Az »Aradvideki Tanító-Egyesít« évi nagygyűlési Borosseben.  
 Júnus 13—15. Eretegi vizsgálatok az arad gymnasiumban és rolikoliban.  
 Júnus 15. Az arad-csanádi egyesült vasutak kösgyűlése délelőtt 10 órakor.  
 Júnus 29. Az aradi könyvnyomdások juniálisa a csálai erdőben.  
 Július 1. Az arad-csanádi gazdasági takarékpénztár megnyitása.

A »Közege Egyesület« könyvtára (Szabadag tér 1 sz.) a közönségnek rendelkezésére áll kedden és szombaton d. u. 3—4 s pénteken 11—12 óra között.

## HIREK. ARAD ÉS VIDÉKE.

— A képiállítáának a tegnapi folyamán igen sok látogatója volt. Délelőtt, de különösen a délutáni órákban csoportosan vonult a közönség a licseum felé. Az érdeklődés után itélve mely a kiállítás második napján nyitvánul, arra lehet következtetni, hogy a két hét alatt állandóan nagy látogató-közönség lesz a remek megtekinthetőre igazán méltó társulatnak. Az állandó jegyek közül is sokat megvásároltak tegnap. T e l e p y Károly már felutazott Budapestre, őt most az országos magyar

képzőművészeti társulat aradi megbízottja, D ö m ö t ö r László lyceumi rajztanár helyettesíti. Azok száma, kik tegnap az érdekes kiállítást meglátogatták, tudhaladja a háromszázat. A képek vásárlása iránt is mindegyere nagyobb érdeklődés mutatkozik s a hangulatból arra következtethetünk, hogy a képek közül meg fognak vásárolni, annál is inkább, mert aranylag igen csekélyre van szabva a legszebb képek ára is.

— A »Sárosy-Album«, mely a Kőlcsey-Egyesület által rendezendő Sárosy- emléktábla leleplezési ünnepélyre jelenik meg, június hó elején fog sajtó alól kikérülni, díszes kiállításban. A kötet, mely 8—10 ivre volt az előfizetési felhívásban jelezve, vaszkosabb lesz és mintegy 12 ivre fog terjedni. Az ünnepély maga, mint tudvalevő, el lett ismételtlen halasztva, immár harmadszor. Bizonyára ez nem a leghevesebb, de hisztük, ha a jelenlegi egyedüli visszatartók: a képiállítás véget ér, úgy a »Kőlcsey-Egyesület« ismét felvezi az ünnepély megvalósítását programjába és az ünnepély — talán legelőszertbben — urnapián vagy legkésőbb Péter és Pál napkor megtartható lesz. Az album megjelenéséi azonban ez nem fogja gátolni s az előfizetőknek közvetlen megjelenés után el lesz küldve. Addig is felhívjuk erre olvasóközönségünk figyelmét annál is inkább, mert a terjedelmes kötetben jeles veterán és fiatal íróink irtak Sárosy Gyuláról, a lángelkű költőről. Erdekesebb-érdekesebb cikkekben méltatva őt, mint költőt, mint hazafit, mint embert. A kötetre megjelenés után visszatérünk, mert tagadhatatlan már rég nem jelent meg Aradon hasonló értékű és becsü irodalomtörténeti munka, mely mindenesetre az irodalmi világban is számottevő lesz.

— Mosonyi — Jakab, a köskedvelt direktor, Makón sem fog sokáig egzisztálni. Legalább ilyenek a hírek, miket onnan a hazatérő színesek hoznak. Mert V e r t á n Anna, B e r e s Paula és M e s e i Péter már megunták a makói dicsőséget is és siettek visszatérni Aradra. Makón is csak azt tezi Mosonyi Jakab, mint Aradon: tönkre teszi a színészetet, elveszti a színészetnek azt a kevés hitelet is, mivel ott bir. Napiköltészek kitesnek 118 frtnal többet és ennek ellenében a legnagyobb bevétel 127 frt volt! A tagokat nem fizeti, s a vége csak úgy fog csattani, mint Aradon. Mi tagadhatatlan örvendünk ez eseményeknek az aradi színház jövőjét illetőleg. . . . Jól tudtuk, hogy Mosonyi meg nem tagadhatja magát. Esztünkbe jut a közmondás Mosonyi Mosonyi marad még ha Makóra megy is. Ott is csak az a scendrián, rendszeretlen sorozat járja, mint Aradon. Mit szól mindenes a mi szingyi bizottságunk? Reméljük mindez megerősíti bizalmukat Mosonyi Jakab iránt s midőn a szintársulat romjai visszatérnek majd Makóról — Mosonyinkat, ezt a becézett direktort, tisztelet, rokon-szenve jelel bandériummal és tudja isten milyen dísz-ceremoniával fogja fogadni. Nekünk legalább az a nésetünk — így dukálna!

— Valóságos vihar tört ki szombaton éjjel Aradon, a mit a hosszú szárazság után minden gazda igaz szívvel örvözött. Reggel három óra felé indult meg erős szél mellett a hatalmas zápor s jó sokáig esett. Reggel 6 óra felé ismét szitált az eső, de nem tartott sokáig, mert csakhamar kiderült s egész nap kellemes idő csalta ki a szabadba a város közönségét, —

— A csálai erdő, mely most teljes pompájában disztik, tegnap igen sokan telkeresték. Több család mulatott odakint a kellemes erdőben, kisebb-nagyobb társaságok keresték fel, kiknek mulatságát a hűvös, de azért kellemes idő még vigabba tette.

— A pünkösdi ünnepek alkalmából mérsékelt áru menettárti jegyek kiadása Budapestre. A pünkösdi ünnepek alkalmából 1. év június 8-án az alantabli felsorolt vasutak állomásain Budapestre szóló 50 százalékkal mérsékelt II. és III. oszt. személyvonatu menettárti, illetőleg díjmentes visszautazásra jogosító közönséges menetjegyek fognak kiadattni. Ily menettárti jegyek következő vasutakon adának ki: 1. a m. kir. államvasutak központi hálózatának összes és a volt Duna-drávi vasut nagyobb állomásain, — továbbá az állami kezelésbe vett magyar nyugoti vasut magyar vonalainak nagyobb állomásain, 2. A kassa-oderbergi, a magyar északkeleti, az államkezelésbe vett magyar gazdasági vasut magyar vonalának nagyobb állomásain, — továbbá a budapest-pécsi vasut összes állomásain.

